

การจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวี
อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
Community Ordering of Ethnic Group in Wawee Sub District,
Mae Suai, Chiang Rai Province

กัณณพงศ์ ศิริเขตต์^{1*} จรูญ แदनนาเลิศ² และสุรชัย อุฬารวงศ์³
Kannapongse Sirikate¹, Charoon Dannalert² and Surachai Ulanwong³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และเพื่อวิเคราะห์แนวทางการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ เขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ข้อมูลที่ได้มาจากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนจาก 7 กลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จากการวิจัยพบว่า ในการกำหนดกฎระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขต ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายนั้น ในอดีตแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงมีการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎระเบียบตามบรรพบุรุษของตน แต่ในปัจจุบันกฎระเบียบดังกล่าวได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับกฎหมายในปัจจุบันมากขึ้น ดังเช่นกฎหมายแพ่ง โดยเฉพาะเรื่องของกฎหมายครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับ การหมั้น การสมรส การหย่าร้าง และการแบ่งมรดก รวมทั้งการกำหนดโทษที่สอดคล้องกับกฎหมายอาญาด้วย เช่น การทะเลาะวิวาท การลักทรัพย์ การบุกรุกป่า การพกพาอาวุธและยาเสพติด ซึ่งแม้ว่าผู้ที่ทำการฝ่าฝืนจะมีโทษปรับ หรือบทลงโทษทางสังคมและถูกดำเนินคดี แต่ยังคงขาดบรรทัดฐานในการลงโทษของแต่ละกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ ในการวิจัยดังกล่าวยังได้แนวทางการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยพิจารณาจากการกระทำความผิดซ้ำร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในเรื่อง ป่าไม้ ทะเลาะวิวาท ยาเสพติด และลักทรัพย์ ซึ่งแนวทางดังกล่าวหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง สามารถทำการรวบรวมระเบียบและกฎเกณฑ์ในท้องถิ่นทั้งหมด เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และนำมาจัด

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

² อาจารย์ประจำสำนักวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

* Corresponding author : Dodgedy_Quantum@hotmail.com

¹ Lecturer, School of Public Administrations, Chiang Rai Rajabhat University

² Lecturer, School of Public Administrations, Chiang Rai Rajabhat University

³ Assistant Professor, School of Law, Chiang Rai Rajabhat University

ระเบียบชุมชนให้สอดคล้องกับการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลลาวา อำเภอมะสอย จังหวัด เชียงราย และนำกฎระเบียบที่รวบรวมมาสร้างบรรทัดฐาน เพื่อนำออกเป็นข้อบังคับตำบล หรือเทศบัญญัติต่อไป

คำสำคัญ: การจัดระเบียบชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ บรรทัดฐาน

Abstract

The purpose of this research aimed to study the social and cultural conditions of ethnic groups in Wawee Sub-district, Mae Suai District, Chiang Rai Province, To study the community organization of ethnic groups in Wawee Sub-district, Mae Suai District, Chiang Rai Province and Analysis of establishing norms and guidelines for community organization of ethnic groups in Wawee Sub-district, Mae Suai District, Chiang Rai Province.

The data obtained from research comes from document research. In-depth interviews and focus group discussions. Which are representative from 7 ethnic groups in Wawee Sub-district, Mae Suai District, Chiang Rai Province. The finding revealed that each ethnic community regulation in this study area originally maintained the ancestor's custom, tradition, and rules that nowadays has been improved according to the current legislation such as the civil and commercial law, including the family law that was associated to the engagement, marriage, divorce, division of common property upon divorce, and inheritance division. Thus, the determination of punishment was in accordance with the criminal law including quarrel, mayhem, larceny, forest invasion, and ammunition as well as drug transport. Even if those who violate the penalty or social sanctions and prosecuted, but still lack the norms of punishment of each group equally.

In addition, the research also provided guidelines for establishing norms in organizing communities of ethnic groups. By considering the recidivism between the ethnic groups in the matter of forests, contention, drugs, and burglary. In which guidelines are relevant to local agencies able to collect all the local rules and regulations. To understand the society and culture of ethnic groups and organizing communities in accordance with the development of local government organizations. In the area of Wawee Sub-district, Mae Suai District, Chiang Rai Province and using the rules that compiled to create norms to be issued as a district regulation or the next ordinance.

Keywords: Community Ordering, Ethnic Group, Norms

บทนำ

ในการอยู่ร่วมกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่กันมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุทางเศรษฐกิจ สังคมหรือวัฒนธรรมก็ตาม การอยู่อาศัยร่วมกันของกลุ่มที่มีความหลากหลายทางความเชื่อ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ถือว่าเป็นกลุ่มที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ติดกับชายแดน ซึ่งมีความเปราะบางต่อความมั่นคงทั้งทางสังคมและการเมือง เช่น ปัญหาหายเสพติด ปัญหาการบุกรุกป่าไม้ เป็นต้น (Sittidetch, 2016: 13)

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง กลุ่มเหล่านี้มีการอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน แต่ละกลุ่มจะมีผู้นำคอยดูแล และกำหนดกฎเกณฑ์ของหมู่บ้านหรือที่เรียกว่าเป็นระเบียบหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามบางครั้งกฎระเบียบบางอย่างไม่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของบ้านเมืองที่กำหนด จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางสังคมหรือการใช้กฎหมาย ซึ่งหนึ่งในพื้นที่สูงที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่น่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่งก็คือในพื้นที่ของตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ถึง 7 กลุ่ม มีหมู่บ้านหลัก 25 หมู่บ้านและหมู่บ้านย่อย 34 หมู่บ้าน รวมแล้วมีทั้งหมด 800 กว่าหลังคาเรือนประชากรมีกว่า 2 หมื่นคนกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวได้แก่อาข่า เหย้า (เมี่ยน) ปกาเกอญอ ลีซู จีนยูนนาน ลahu และไทใหญ่

ดังนั้น จะเห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันก็จะมีกฎระเบียบ จารีตประเพณีและข้อบังคับที่ถือเป็นแบบแผนในการปฏิบัติเพื่อควบคุมคนในชุมชนและสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และเมื่อพิจารณาในเรื่องของการใช้ข้อบังคับ กฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปกครองประชาชนคนไทยและคนที่อยู่ในผืนแผ่นดินไทยนั้น ควรจะต้องมีแนวทางในการบังคับใช้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้สร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Supraanee, 2015) โดยได้มีการจัดระเบียบของชุมชนจากการใช้ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นอย่างไร ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ยังไม่มีผู้ใดได้ทำการศึกษา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย การจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์แนวทางการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ เขตตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ซึ่งงานวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลและหาแนวทางการสร้างบรรทัดฐานให้มีการใช้ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของบุคคลที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทยให้มีลักษณะเป็นอย่างเดียวกันอันจะไม่เกิดความเหลื่อมล้ำในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายหรือการพิจารณาบทลงโทษ ให้เป็นแนวทางเดียวกันสำหรับบุคคลที่เป็นประชาชนคนไทย ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550, หมวด 1 มาตรา 5 ระบุว่า ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศหรือศาสนาโดยย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขตตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ เขตตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

- ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขตตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 7 กลุ่ม ในตำบลลาวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย กลุ่มละ 1 คน รวม 7 คน

- ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ กฎหมาย และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์
- ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์แนวทางการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ เขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ กลุ่มละ 5 คน รวม 10 คน สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ กำหนดคุณลักษณะต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี ของทั้ง 7 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 3 คน รวมเป็น 21 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์เพื่อสรุปประเด็นสภาพสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญ นอกจากนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์แนวทางการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ เขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และเชื่อมโยงข้อมูลตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาเพื่อสร้างเป็นแนวทางที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

1.1 **กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า** เดิมอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนในประเทศจีนเรียกว่า “ฮานี หรือ โวน” โดยอพยพจากประเทศพม่าแคว้นเชียงตุง เข้าสู่ประเทศไทย เนื่องจากเกิดปัญหาทางการเมือง และ อพยพโดยตรงจากประเทศจีนโดยเดินทางผ่านบริเวณตะเข็บชายแดนพม่าและแม่น้ำโขงประเทศลาว และเข้าสู่ประเทศไทย โดยตรงที่อำเภอแม่สาย คนเผ่าอาข่าไม่มีคำว่า “ศาสนา” แต่มีคำว่า “บัญญัติอาข่า” ซึ่งครอบคลุมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีการทุกอย่างในการดำเนินชีวิต มีความเชื่อในเรื่องผี โชคกลาง และการเสี่ยงทาย คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายผลิตผลทางการเกษตร เช่น ชา กาแฟ เป็นต้น

1.2 **กลุ่มชาติพันธุ์เย้า (เมี่ยน)** ถิ่นฐานเดิมอยู่ในประเทศจีนแถบแม่น้ำแยงซี “เมี่ยน” เป็นชื่อที่ทางราชการตั้งให้ หรือบางครั้งจะเรียกว่า “อิวเมี่ยน” แปลว่า มนุษย์ เผ่าเมี่ยนได้อพยพมาทางใต้ เข้าสู่เวียดนามเหนือ ตอนเหนือของลาว และทางตะวันออกของพม่า บริเวณรัฐเชียงตุง และจังหวัดเชียงรายของไทย การคบหากันฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายเข้าหาฝ่ายหญิง หนุ่มสาวเมี่ยนมีอิสระในการเลือกคู่ครอง ชายหนุ่มอาจจะเข้าถึงห้องนอนเพียงคนเดียว หรือไปมาหาสู่อยู่เรื่อย ๆ ถ้าทางฝ่ายสาวไม่ขัดข้องก็ยอมได้อย่างเสรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่

1.3 **กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงหรือปกากะญอ** เป็นชนเผ่าที่จัดได้ว่ามีหลายเผ่าพันธุ์ หลายภาษา มีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน กะเหรี่ยงดั้งเดิมจะนับถือผี เชื่อเรื่องต้นไม้ป่าใหญ่ ภายหลังหันมานับถือพุทธ คริสต์ สำหรับประเพณีแต่งงานผู้หญิงจะเป็นผู้เลือกคู่ครองเอง เจ้าสาวจะต้องทอเสื้อผ้า กางเกง ย้อมไว้ให้เจ้าบ่าว ทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องฆ่าหมูฆ่าไก่เพื่อทำพิธีกรรมบอกต่อผีบรรพบุรุษและเป็นอาหารเลี้ยงแขก คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา

1.4 กลุ่มชาติพันธุ์ลีซูหรือลีซอ ลีซูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดอยู่ในกลุ่มธิเบต-พม่า ของชนชาติโลโล ได้อพยพมาจากหมู่บ้านแห่งหนึ่งทางตอนใต้ ของเมืองเชียงตุงประเทศพม่า เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านลีซูห้วยสำน อ. เมือง จ. เชียงราย ชายลีซูไม่ว่าคนใดจะต้องไม่แต่งงานกับสตรีที่เขาเรียกว่า “จิจิ” หรือญาติ ชาวลีซูนับถือผีบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่เช่นเดียวกับชนเผ่าอื่น ๆ ควบคุมกับศาสนาคริสต์หรือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ข้าวโพด

1.5 กลุ่มชาติพันธุ์จื๋นยูนนานหรือจื๋นฮ่อ ชาวจีนที่ส่วนหนึ่งที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศ ไทยนั้น คนไทยหรือคนล้านนารู้จักกันดีว่าเป็น “จื๋นฮ่อ” หรือ “คนฮ่อ” ชาวจีนฮ่อ มีงานปีใหม่เช่นเดียวกับกับจีน มีการเซ่นไหว้เจ้าที่ด้วยอาหาร ผลไม้ จุดประทัด ทุกคนต่างหยุดงานและแต่งกายสวยงาม โดยนับถือสามศาสนาหลัก คือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย

1.6 กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่หรือมุเซอ แบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มใหญ่ 2 กลุ่ม ได้แก่ มุเซอดำและมุเซอแดง และกลุ่มเล็ก 2 กลุ่ม ได้แก่ มุเซอฉีหรือมุเซอกุย และมุเซอเฉเฉ่ ซึ่งการแบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อยเช่นนี้ เป็นการแบ่งตามความแตกต่างในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนาและการแต่งกาย การแต่งงานทางฝ่ายชายเป็นฝ่ายไปสู่ขอ ก่อน แล้วฝ่ายหญิงยินยอมหรือยอมรับ เป็นการเสร็จพิธีสู่ขอ ทางฝ่ายเจ้าบ่าวก็นัดวันคืนที่มาทำพิธีแต่งงานอีกที ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรมและเลี้ยงสัตว์

1.7 กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่หรือไต คนไทใหญ่เองเรียก ตัวเองว่า “ไต” ไทใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณพม่า ลาว ไทย และในเขตประเทศจีนตอนใต้ ในประเทศไทยพบชาวไทใหญ่อยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ เพชรบูรณ์ และแม่ฮ่องสอน สำหรับครอบครัวของชาวไทใหญ่ เป็นระบบพัวเดียวเมียเดียวแต่ในชนชั้นปกครอง อาจพบว่า ผู้ชายสามารถมีเมียได้หลายคน การแยกครอบครัวของไทใหญ่จะเกิดขึ้นหลังแต่งงาน ชาย หญิงจะออกไปสร้างเรือนหลังใหม่ของตัวเอง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า การอพยพและตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเขตพื้นที่ตำบล วาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ยังคงได้รับอิทธิพลจากบรรพบุรุษในการดำรงชีวิต อาทิเช่น ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรมที่มีการเชื่อมโยงของกลุ่มชน การผสมผสาน และการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

2. การจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

จากผลการวิจัยเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ กฎหมาย และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับ การจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์พบว่า การจัดระเบียบชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวทางตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 และแนวทางตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังนี้

ประการแรก การจัดระเบียบชุมชนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านกระบวนการประชาคมร่วมกันหรือ เรียกว่าเป็นการทำสัญญาประชาคม (Social Contract) ของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งอาศัยการใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 12 ที่ว่าด้วยเรื่อง สิทธิชุมชน มาตรา 66 ที่กล่าวว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชน ท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดี ของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นด้านนิติศาสตร์ ของ Kittisak (2007) มองว่าสถานะของสิทธิชุมชนตามกฎหมาย แม้ว่ากฎหมายในอดีตที่ผ่านมาได้ยอมรับสถานะ

ทางกฎหมายเฉพาะแต่บุคคลที่เป็นปัจเจกบุคคลและรัฐเท่านั้นมิได้ยอมรับสถานะทางกฎหมายของชุมชน แต่ในความเป็นจริงชุมชนคือกลุ่มคนที่มีตัวตนอยู่จริง และแทรกตัวอยู่ในสังคมระหว่างบุคคลกับรัฐ และตามข้อเท็จจริงชุมชนสามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้เช่นกัน

ประการที่สอง ในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน ได้กำหนดไว้ตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ มาตรา 55 การเคารพอย่างเป็นสากลต่อสิทธิมนุษยชนและคงไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน สำหรับทุกคนโดยไม่มีการจำแนกตามความแตกต่างอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ เพศ ภาษาหรือศาสนา..) และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 2 : ....ด้วยสิทธิมนุษยชนแก่ทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเหตุแห่งความแตกต่างทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดทางการเมือง ชาตินิยม ทรัพย์สิน หรือสถานะฯ) รวมทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 2 ที่กำหนดให้รัฐสมาชิกต้องเคารพสิทธิทั้งหลายที่ปรากฏในกติกาฯ โดย ไม่เลือกปฏิบัติ...) จึงก่อให้เกิดสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนขึ้น ซึ่งสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีฉบับหนึ่งคือ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ที่ได้กำหนดให้ การจำแนก การกีดกัน การจำกัด หรือการเอื้ออำนวยพิเศษ เพราะเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสายหรือชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ โดยไม่รวมถึงการปฏิบัติที่แตกต่างระหว่างบุคคลที่เป็นพลเมืองและไม่ใช่พลเมือง นโยบายของรัฐภาคีและการดำเนินมาตรการเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ เช่น การประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุคคลภายใต้กฎหมาย ทั้งในด้านสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเยียวยาเมื่อถูกละเมิด การให้ความสำคัญด้านมาตรการในการศึกษา วัฒนธรรม และข้อมูลเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ

ในประเด็นนี้ หากพิจารณาสิทธิชุมชนตามความคิดเห็นด้านนิติศาสตร์ดังกล่าว จึงเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์ขึ้นมาได้เพื่อใช้ในการกำหนดความประพฤติของคนในหมู่บ้านให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและใช้ในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับของวิจัยของ Prathumrat (1996) ที่กล่าวว่า ความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนมีเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วต้องหาวิธีการจัดการกับความขัดแย้งอย่างเป็นกระบวนการ ซึ่งระเบียบและกฎเกณฑ์หมู่บ้านของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันจึงเป็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ได้มีการจัดระเบียบและกฎเกณฑ์โดยกลุ่มชาติพันธุ์อาข่านั้นจะมีการหมั้นหมายมาตั้งแต่อดีต เพื่อเป็นการศึกษาดูใจกันระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย โดยจะมีการมอบสิ่งของไว้เป็นของหมั้นแก่ทั้งสองฝ่าย แต่ในอดีตนั้นจะไม่มีการจัดทะเบียนสมรสกัน เพียงแต่อยู่กินกันฉันสามีภรรยาเท่านั้น แต่ในปัจจุบันมีการจดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากสิทธิต่าง ๆ ในตัวทรัพย์สินตามกฎหมายที่จะต้องได้รับการรับรองนั่นเอง สำหรับการหย่าร้างนั้นในอดีตจะต้องมีการตกลงค่าชดเชยแก่ฝ่ายที่เสียหาย โดยฝ่ายชายมีสิทธิในการเลือกรับเลี้ยงบุตรก่อน และการแบ่งทรัพย์สินมรดก ลูกผู้ชายจะได้รับทรัพย์สินมากกว่าลูกผู้หญิง แต่ในปัจจุบันหากฝ่ายหญิงและฝ่ายชายทำการสมรสและได้จดทะเบียนสมรส ตามกฎหมายก็ให้ทั้งสองฝ่ายทำการหย่าตามกฎหมาย และให้ตกลงค่าใช้จ่ายและแบ่งบุตร หรือตกลงให้บุตรอยู่ในความปกครองของฝ่ายใดนั่นเอง โดยบุตรทั้งสองมีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดกคนละส่วนเท่ากัน ในกรณีมีข้อพิพาท การจัดระเบียบการปกครองชุมชนจะมีกลุ่มผู้นำและผู้อาวุโสดูแลความสงบและตัดสินข้อพิพาทขัดแย้งของสมาชิกในชุมชน Jirawan (1997)

สำหรับระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่านั้นมีความสอดคล้องกับกฎหมายอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การตัดต้นไม้หรือลูกไม้ในป่าชุมชนหรือเขตต้นน้ำ การขโมยของหรือรับซื้อของโจร

รวมทั้งความผิดลหุโทษ เช่นการปล่อยสัตว์ของตนไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือทรัพย์สินของผู้อื่น การทิ้ง สิ่ง
ปฏิกูลต่าง ๆ ซึ่งมีโทษปรับและดำเนินคดีตามกฎหมาย ในกรณีที่โทษมีความรุนแรง โดยผู้ใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบ
และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องถูกตัดสิทธิ์ทุกอย่างในหมู่บ้าน ซึ่งหากพิจารณาแล้วชาติพันธุ์อำมาตย์วิวัฒนาการใน
การจัดการชุมชนของตนสอดคล้องกับกฎหมายมาแต่อดีต

2) กลุ่มชาติพันธุ์เหยา (เมี่ยน) ได้มีการจัดระเบียบและกฎเกณฑ์โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหยา (เมี่ยน)
นั้น เดิมทีการหมั้นหมายจะมีการส่งมอบของหมั้น แก่ฝ่ายหญิง โดยการสมรสในอดีตไม่มีการจดทะเบียนสมรส แต่ใน
ปัจจุบันได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย เมื่อสมรสแล้วฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายแต่งงานเข้าบ้านของฝ่ายชาย ในกรณีที่
มีการหย่าร้างหากมีการจดทะเบียนสมรสก็จะดำเนินการจดทะเบียนหย่าตามกฎหมายปัจจุบัน สำหรับการแบ่ง
สินสมรส จะให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกัน ซึ่งอาจแบ่งฝ่ายละครึ่งหรือฝ่ายหญิงจะปฏิเสธไม่รับก็ได้ ในส่วนมรดกของทายาท
ลูกผู้ชายจะมีสิทธิ์ได้รับมรดกมากกว่าลูกผู้หญิง เพราะชาติพันธุ์เหยา (เมี่ยน) นั้น มองว่าผู้ชายจะเป็นผู้สืบทอดสกุล
นั่นเองและลูกผู้หญิงเมื่อสมรสก็ต้องออกเรือนไปให้เจ้าบ่าวเป็นผู้ดูแล อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันแนวโน้มในเรื่อง
การแบ่งมรดกก็จะเป็นการแบ่งคนละครึ่งส่วนเท่ากันตามกฎหมายปัจจุบันนั่นเอง สำหรับระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติ
พันธุ์เหยา (เมี่ยน) นั้น มีข้อกำหนดในกฎหมายอาญาไว้เช่นเดียวกันดังนี้ การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย การลัก
ทรัพย์ จำหน่ายของผิดกฎหมาย บุกรุกเขตป่าสงวน ซึ่งมีโทษปรับ ตามระเบียบหมู่บ้านและในกรณีที่ตกเดือน
ผู้กระทำความผิดแล้วยังคงฝ่าฝืนในโทษร้ายแรงให้ดำเนินคดีและขับออกจากหมู่บ้านต่อไป

3) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงหรือปกากะญอ ได้มีการจัดระเบียบและกฎเกณฑ์โดยเดิมทีกลุ่ม
ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่มีการหมั้นหมายแต่อย่างใด สำหรับการสมรสนั้นเนื่องจากมีการนับถือศาสนาทั้งศาสนาพุทธ
และศาสนาคริสต์ การสมรสจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งหากเป็นศาสนาพุทธ ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายสู่ขอฝ่ายชาย แต่
หากเป็นศาสนาคริสต์ฝ่ายชายจะเป็นผู้สู่ขอฝ่ายหญิง ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ไม่มีการจดทะเบียนสมรสกัน เพียงแค่
ประกอบพิธีตามประเพณีเท่านั้น แต่ในปัจจุบันมีการจดทะเบียนตามกฎหมายไทยแล้ว สำหรับการหย่าร้าง ในอดีต
ฝ่ายที่ไม่ต้องการอยู่ร่วมกันฉันสามีแล้วก็เป็นฝ่ายหลบหนีไป แต่ในปัจจุบันก็จะดำเนินการหย่าตามกฎหมาย และ
เมื่อหย่าร้างแล้วให้แบ่งสินสมรสคนละครึ่ง สำหรับมรดก เจ้ามรดกจะทำการยกทรัพย์สินให้กับลูกที่กตัญญู ดูแลตน
ได้รับมากกว่าลูกคนอื่น

สำหรับกฎระเบียบที่สอดคล้องกับกฎหมายอาญา เช่น การซื้อขายหรือเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด
การลักทรัพย์ รุกป่าที่ป่าหรือตัดไม้ ซึ่งผู้ที่ฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษปรับ และหากรุนแรงจะต้องถูกขับออกจากหมู่บ้าน
โดยคณะกรรมการและชาวบ้าน

4) กลุ่มชาติพันธุ์ลีซูหรือลีซอ ได้มีการจัดระเบียบและกฎเกณฑ์โดยเดิมทีกลุ่มชาติพันธุ์ลีซูมีการ
หมั้นหมาย โดยฝ่ายชายจะเป็นนำเงินให้กับผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง โดยผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงจะยกตัวผู้หญิงให้กับฝ่ายชาย
ทันที สำหรับการสมรสนั้นเนื่องจากมีความแตกต่างกันในการนับถือศาสนา หากเป็นศาสนาพุทธจะทำการสมรสที่
ศาลเจ้า และหากเป็นศาสนาคริสต์ก็จะทำการสมรสกันที่โบสถ์ ซึ่งแต่เดิมเพียงแค่อำนาจฉันสามีภรรยาเท่านั้น แต่ใน
ปัจจุบันได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายแล้ว และหากมีการหย่าก็จะดำเนินการหย่าตามกฎหมายต่อไป
และทำการแบ่งสินสมรสคนละครึ่ง ในการแบ่งมรดกยังคงวิธีแบบดั้งเดิมเอาไว้คือลูกผู้ชายคนโตจะได้รับมรดกมาก
ที่สุด โส่ลำดับลงมา แต่ลูกผู้หญิงจะไม่ได้รับมรดกเลย เพราะเมื่อลูกผู้หญิงสมรสจะออกไปอยู่บ้านฝ่ายชาย สำหรับ
กฎระเบียบกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอนั้น มีกฎระเบียบที่สอดคล้องกับกฎหมายอาญาคือ การทะเลาะวิวาท การตัดไม้ทำลาย
ป่า การจำหน่ายและเสพยาเสพติด การลักทรัพย์ การลักวัวที่ตีนผู้อื่น การขับรถเร็วก่ออันตราย

5) กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานหรือจีนฮ่อ ได้มีการจัดระเบียบและกฎเกณฑ์โดยเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานนั้นในสมัยก่อนไม่มีการหมั้น แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นมีการหมั้นหมายและมีการมอบสินสอดแก่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงโดยชาวจีนยูนนานนั้นจะทำพิธีแบบดั้งเดิมตามบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการยกน้ำชาแก่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงที่เป็นอันเสร็จพิธี ในอดีตนั้นไม่มีการจดทะเบียนสมรสเพียงแต่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและมีการทำสัญญา ในสมุดบันทึกว่าสมรสกัน แต่ในปัจจุบันก็มีการจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมายสำหรับกรณีที่มีการหย่าร้างกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานจะให้ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายตกลงรับทราบในเรื่องการหย่าและทำบันทึกตกลงต่อหน้าผู้ใหญ่บ้าน แต่ในปัจจุบันก็ได้มีการดำเนินการหย่าร้างตามกฎหมาย โดยเมื่อหย่ากันแล้วจะแบ่งสินสมรสคนละครึ่งหรือตามที่ได้มีการตกลงกันไว้ ส่วนการรับมรดกนั้นกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานจะให้สิทธิ์แก่ลูกชายมากกว่าลูกผู้หญิง เนื่องจากฝ่ายหญิงจะเป็นผู้แต่งงานออกเรือนไป และให้ฝ่ายชายมีหน้าที่สืบสกุลต่อไป สำหรับระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ยูนนานมีการกำหนดโทษที่สอดคล้องกับกฎหมายอาญา สำหรับผู้กระทำความผิดเอาไว้เช่นเดียวกัน เช่น การลงโทษผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้เสพยาเสพติด ซึ่งได้กำหนดให้ผู้ที่ทำการฝ่าฝืนมีมติจากประชาคมหมู่บ้านให้รื้อถอนบ้านและไล่ออกจากหมู่บ้านทันที

6) กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานหรือจีนฮ่อ ได้มีการจัดระเบียบและกฎเกณฑ์โดยเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่หรือมุเซอานั้น ไม่มีการหมั้นหมายจะทำการสมรส โดยฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะประกอบพิธีแต่งงานตามศาสนาคริสต์ ซึ่งในอดีต กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ จะไม่มีการจดทะเบียนสมรสแต่ในปัจจุบันมีการจดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งในกรณีที่เกิดการหย่าร้างกันขึ้นจะต้องมีการทำตามกฎหมายของหมู่บ้านและตั้งกรรมการเป็นผู้ตัดสินโดยเมื่อมีการหย่าร้างกันแล้ว ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะพูดคุยตกลงแบ่งสินสมรสกันเอง หากตกลงไม่ได้คณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้ตัดสิน ในการแบ่งมรดกนั้นจะกำหนดเอาไว้คือแบ่งมรดกให้กับลูกโดยตรงตั้งแต่วัยมีชีวิต แต่หากไม่ได้มีการตกลง กันไว้ ตั้งแต่ต้นจะให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ตัดสินเช่นเดียวกัน

สำหรับการจัดระเบียบชุมชนของชาวลาหู่หรือมุเซอได้มีการกำหนดโทษซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายอาญาเช่นการปล่อยสัตว์เลี้ยงไปทำลายพืชของผู้อื่น การเข้าไปลักทรัพย์ ของผู้อื่นการเสพยาของมีนเมาแล้วทำละเมิดต่อผู้อื่นทั้งทำร้ายร่างกาย ช่มชืน อนาคต ฆ่าผู้อื่น การตัดไม้ทำลายป่าการทะเลาะวิวาท ซึ่งโทษดังกล่าวที่กล่าวมานี้จะเป็นโทษปรับและดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

7) กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่หรือไต ได้มีการจัดระเบียบและกฎเกณฑ์โดยเดิมที่ชาวไทใหญ่หรือชาวไต จะมีการหมั้นหมายมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะตกลงในเรื่องของของหมั้นและการหมั้น โดยการสมรสนั้นจะเป็นการประกอบพิธีตามประเพณีซึ่งจะเป็นการขอหมั้นกับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง หากฝ่ายชายและฝ่ายหญิงทำผิดประเพณี โดยในอดีตนั้นไม่มีการจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายเพียงแต่ทำสัญญาขึ้นต่อหน้าพยาน แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย ในกรณีที่เกิดการหย่าร้างกันขึ้นผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะทำการตกลงและรับทราบในเรื่องการหย่าและทำบันทึกตกลงต่อหน้าผู้ใหญ่บ้านแต่ในปัจจุบันมีการดำเนินการหย่าร้างตามกฎหมายซึ่งเมื่อทำการอย่างใดแล้วกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่จะแบ่งสินสมรสกันคนละครึ่งหรือตามที่ตกลงกันไว้ ในส่วนของมรดกนั้นลูกชายมีสิทธิ์รับมรดกมากกว่าลูกผู้หญิง สำหรับการบังคับใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ได้มีการกำหนดบทลงโทษซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายอาญาไว้หลายส่วนเช่นการทะเลาะวิวาท การลักทรัพย์หรือรับซื้อของโจร การรุกป่า การจับปลาในเขตอนุรักษ์รวมทั้งยาเสพติด ซึ่งในกรณีที่มีความผิดรุนแรงจะส่งตัวดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ประเด็นเกี่ยวกับระเบียบและกฎเกณฑ์ของหมู่บ้านที่น่าสนใจ เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ป่าไม้ ลักทรัพย์หรือรับซื้อของโจร รวมทั้งความผิดลหุโทษ เช่นการปล่อยสัตว์ของตนไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือทรัพย์สินของผู้อื่น การทิ้งสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ซึ่งมีโทษปรับและดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ในกรณีที่โทษมีความรุนแรง โดยผู้ใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องถูกตัดสิทธิ์ทุกอย่างในหมู่บ้าน ซึ่งมีความสอดคล้องกับกฎหมายอาญา ยกตัวอย่างเช่น ห้ามขโมยหรือรับซื้อของโจร ฝ่าฝืนปรับขั้นต่ำ 5,000 บาท และดำเนินตามกฎระเบียบหมู่บ้าน แต่หากเป็นกฎหมายอาญา มาตรา 334 ผู้ใดเอาทรัพย์สินของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท ซึ่งหากพิจารณาแล้วบทลงโทษไม่รุนแรงเท่ากับกฎหมายอาญาที่มีทั้งจำคุกและปรับ ชัดเจนว่าเป็นไปตามทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (Due Process Model) รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ยึดหลักกฎหมายเป็นสำคัญ และเป็นรูปแบบที่ยึดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามหลักนิติธรรม ที่ถือค่านิยมในเรื่องกระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการ และต่อต้านการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบ ซึ่งเกิดจากการที่รัฐมุ่งที่จะควบคุมอาชญากรรมโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของประชาชน (Prathan, 1977 : 152)

3. การวิเคราะห์แนวทางในการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบของกลุ่มชาติพันธุ์ เขตตำบลลาวี อำเภอมะสอย จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาพบว่า มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนมาก มีความสอดคล้องกับกฎหมายอาญา แต่ในบางกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ได้ใช้วิธีการในการกำหนดอัตราโทษของผู้กระทำความผิดโดยอาศัยดุลยพินิจของผู้นำกลุ่มหรือผู้นำชุมชน จึงทำให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายกับกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวี อำเภอมะสอย จังหวัดเชียงราย จึงควรมีการกำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้สอดคล้องตามหลักกฎหมายอาญา

ในการวิเคราะห์แนวทางการสร้างบรรทัดฐานของทั้ง 7 กลุ่มชาติพันธุ์โดยการจัดระเบียบชุมชนครั้งนี้ พิจารณาจากพฤติกรรมหรือการกระทำความผิดที่มีการกระทำความผิดซ้ำของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ หรือลักษณะเหตุของความผิดที่คล้ายคลึงกันของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ และได้จัดเรียงตามลำดับความสำคัญของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีประเด็นของแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบของกลุ่มชาติพันธุ์ เขตตำบลลาวี อำเภอมะสอย จังหวัดเชียงรียงดังนี้

3.1 การกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าไม้

- กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือห้ามตัดต้นไม้ในเขตป่าชุมชน หรือในเขตต้นน้ำ หากฝ่าฝืนจะดำเนินการตามกฎหมายหมู่บ้าน ห้ามตัดต้นไม้ในเขตป่าชุมชน หรือในเขตต้นน้ำ หากฝ่าฝืนจะดำเนินการตามกฎหมายหมู่บ้าน ห้ามผู้ใดทำสวน ทำไร่ ในเขตป่าชุมชน (หากฝ่าฝืนมีโทษปรับตั้งแต่ 500 - 1,000 บาท เขตป่า ต้นน้ำต้นละ 2,000-5,000 บาท) และห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาหาของป่าในเขตหมู่บ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต ฝ่าฝืนปรับ 2,000 -5,000 บาท
- กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือห้ามตัดไม้ทำลายป่าชุมชนของหมู่บ้าน ฝ่าฝืนปรับ 3,000 – 5,000 บาทต่อคน
- กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือบุกรุกเขตป่าหวงห้าม หรือเขตป่าของชุมชน ปรับ 500 บาท ต่อการลักลอบตัดต้นไม้ 1 ต้น

- กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือห้ามตัดไม้ในหมู่บ้านและป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ผู้ใดฝ่าฝืนปรับตั้งแต่ 500-1,000 บาท (ต้นไม้ทุกต้น)
- กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือป่าไม้ และหน่อไม้ อนุญาตให้ชาวบ้านเก็บเพื่อการบริโภคและจำหน่ายภายในหมู่บ้านได้ ห้ามชาวบ้านเก็บหน่อไม้เพื่อจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการค้าขายหรือโรงงานรับซื้อหน่อไม้เพื่อแปรรูป เพราะหมู่บ้านเลาลี ไม่อนุญาต ให้มีการเก็บหน่อไม้เพื่อจำหน่ายให้กับโรงงานและการแผ้วถางป่า ห้ามถางป่าบริเวณต้นน้ำของแต่ละห่อมบ้าน ในหมู่บ้านเลาลี ผู้กระทำผิดจะถูกปรับเงินจำนวน 5,000 บาท/คน
- กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือห้ามตัดไม้ทำลายป่า หรือกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้นในเขตต้นน้ำที่ใช้ดื่ม, ใช้กินของหมู่บ้านฝิ่นปรับ 3,000 บาท
- กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานไม่ได้มีการระบุถึงกฎระเบียบด้านป่าไม้เอาไว้โดยแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานฯ การจัดระเบียบและกฎเกณฑ์ของชุมชนด้านป่าไม้ คือห้ามผู้ใดทำสวน ทำไร่ ในเขตป่าชุมชน ฝิ่นปรับ 3,000 – 5,000 บาทต่อคน และห้ามตัดไม้ทำลายป่าชุมชนของหมู่บ้าน หรือ เขตป่าหวงห้าม หรือในเขตต้นน้ำ ฝิ่นปรับ 7,000 – 10,000 บาทต่อคน และถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

3.2 การกระทำความผิดก่อเหตุทะเลาะวิวาท

- กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าไม่ได้มีกฎระเบียบสำหรับการกระทำความผิดก่อเหตุทะเลาะวิวาทเอาไว้ กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือการก่อเหตุทะเลาะวิวาททั่วไป ผู้ลงมือกระทำเหตุก่อน ถูกปรับ 1,000 บาท ต่อคน/คู่กรณี 500 บาท ต่อคน ผู้เสียหายมีสิทธิ์เรียกค่าเสียหายตามกรณี (ค่ารักษา ค่าทำขวัญ ค่าเลี้ยงดูเหตุทุพพลภาพ พิการต่าง ๆ เยียวชนตีมีสุราของมีนเมาก่อเหตุร้ายอาชญากรรมผู้อื่นหรือก่อเหตุวิวาท ผู้ลงมือกระทำเหตุก่อน ถูกปรับ 2,000 บาท ต่อคน / คู่กรณี 1,000 บาท ต่อคนและผู้เสียหายมีสิทธิ์เรียกร้องค่าเสียหายตามกรณี และบุคคลหรือเจ้าของที่จำหน่ายสุรา ของมีนเมาจนก่อเหตุ ต้องมีส่วนร่วมในการชดใช้ค่าเสียหาย
- กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือหากทะเลาะวิวาทถึงขั้นลงมือ ชกต่อยกันหากผู้เสียหายไม่มีความผิด ผู้กระทำจะต้องชดใช้ค่าเสียหายในเรื่องที่เกิดขึ้น กฎหมู่บ้านปรับ 500 บาท หรือทำงานสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน
- กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ไม่ได้มีกฎระเบียบสำหรับการกระทำความผิดก่อเหตุทะเลาะวิวาทเอาไว้
- กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือเมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทหรือมีการทำร้ายร่างกายโดยไม่ใช้อาวุธ ผู้กระทำผิดถูกปรับเงินจำนวน 1,000 – 5,000 บาท/คน เมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทหรือมีการทำร้ายร่างกายโดยใช้อาวุธ ผู้กระทำผิดจะถูกปรับเงิน จำนวน 3,000 – 10,000 บาท/คน และกรณีคนนอกพื้นที่บุกรุกเข้ามาก่อเหตุทะเลาะวิวาท หรือมีการทำร้ายร่างกายคนในพื้นที่โดยใช้อาวุธหรือไม่ใช้อาวุธก็ตาม ผู้กระทำผิดจะถูกปรับเงินจำนวน 5,000 – 20,000 บาท/คน
- กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านคือถ้าหากคนนอกหมู่บ้านเข้ามาก่อเหตุในหมู่บ้าน จนมีคนเสียชีวิตต้องส่งตัวให้เจ้าหน้าที่ต่อไป และไปตกลงค่าหัวกันต่อหน้าเจ้าหน้าที่ หากมีการทะเลาะวิวาทกันและไม่ถึงกับเสียชีวิตให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ ถ้าใช้ไม้ 300 บาท/คน ถ้าใช้มีด 400 บาท/คน ถ้าใช้ปืนขู่ 500 บาท/คน และถ้าหากมีคนนอกหมู่บ้านเข้ามาก่อเหตุรุนแรงและมีผู้ได้รับบาดเจ็บต้องชดใช้ค่ารักษาพยาบาล ค่า

เดินทาง ค่าอาหาร, ค่าเสียเวลา ตลอดจนค่าทำขวัญด้วย และสำหรับค่าทำขวัญไม่รวมถึงอย่างอื่นต้องเสียค่าทำขวัญ 5,000 บาท/คน/ผู้กระทำผิด 1 คน

- กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน ไม่ได้มีกฎระเบียบสำหรับการกระทำความผิดก่อเหตุทะเลาะวิวาท เอาไว้โดยแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานฯ การจัดระเบียบและกฎเกณฑ์ของชุมชนเพื่อป้องกันการก่อเหตุทะเลาะวิวาท คือหากเกิดการทะเลาะวิวาทหรือมีการทำร้ายร่างกายโดยไม่ใช้อาวุธ ผู้กระทำผิดถูกปรับเงินจำนวน 1,000 – 5,000 บาท/คน หากเกิดการทะเลาะวิวาทหรือมีการทำร้ายร่างกายโดยใช้อาวุธ ผู้กระทำผิดจะถูกปรับเงิน จำนวน 3,000 – 10,000 บาท/คน กรณีคนนอกพื้นที่บุกรุกเข้ามาก่อเหตุทะเลาะวิวาท หรือมีการทำร้ายร่างกายคนในพื้นที่ โดยใช้อาวุธหรือไม่ใช้อาวุธก็ตาม ผู้กระทำผิดจะถูกปรับเงินจำนวน 5,000 – 20,000 บาท/คน ถ้าหากมีคนนอกหมู่บ้านเข้ามาก่อเหตุจนวายเป็นผู้ได้รับบาดเจ็บต้องชดใช้ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทางค่าอาหาร ค่าเสียเวลา ตลอดจนค่าทำขวัญด้วย และสำหรับค่าทำขวัญไม่รวมถึงอย่างอื่นต้องเสียค่าทำขวัญ 5,000 บาท/คน/ผู้กระทำผิด 1 คน และถ้าหากคนนอกหมู่บ้านเข้ามาก่อเหตุในหมู่บ้าน จนมีคนเสียชีวิตต้องส่งตัวให้เจ้าหน้าที่ต่อไปดำเนินคดีตามกฎหมาย

3.3 การกระทำความผิดเกี่ยวกับเสพยาเสพติด

- กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ไม่ได้มีกฎระเบียบสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับเสพยาเสพติด เอาไว้กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับยาเสพติดคือผู้เสพ ต้องเข้ารับการรักษาตาม กฎหมาย หากเสพยา จะถูกผลักดันแจ้งย้ายออกจากหมู่บ้าน ไม่มีกรณียกเว้น และผู้ค้า ต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและถูกผลักดันแจ้งย้าย/รับบ้านออกจากหมู่บ้านทั้งครอบครัว ไม่มีกรณียกเว้น

- กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับยาเสพติดคือหากจำหน่ายของผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติดทุกประเภทครั้งแรกเตือนให้เลิกกระทำเสียหากไม่เลิกแจ้งความดำเนินคดี ไล่ออกจากหมู่บ้าน

- กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับยาเสพติดคือห้ามนำยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้านโดยเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนจะดำเนินคดีตามกฎหมาย ผู้ใดเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะถูกตัดสิทธิการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน และสวัสดิการต่างๆทุกอย่าง และผู้ที่ไปบำบัดยาเสพติดรักษากลับมาแล้วยังเสพยาอยู่จะถูกไล่ออกจากหมู่บ้านโดยคณะกรรมการและชาวบ้าน

- กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับยาเสพติดคือห้ามค้า ห้ามขาย ห้ามเสพ สิ่งเสพติดทุกประเภท ผู้กระทำผิดจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย หากทราบเบาะแสหรือข้อมูลยาเสพติดให้แจ้งให้ผู้นำหมู่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้านทราบโดยด่วนที่สุด เพื่อเป็นข้อมูลในการปราบปรามและประสานงานกับตำรวจ

- กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับยาเสพติดคือถ้าหาก เสพ ต้ม ของมีเงินมาทุกชนิด แล้วมีปัญหาต้องวางเงินก่อนคนละ 500 บาท แล้วจึงพิจารณาต่อไป ถ้าเสพ ต้ม ของมีเงินมาทุกชนิด แล้วมีปัญหาได้รับบาดเจ็บแต่ไม่ถึงกับเสียชีวิตต้องชดใช้ในการรักษาพยาบาลทั้งหมดรวมทั้งค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการรักษาพยาบาล ถ้าเสพ ต้ม ของมีเงินมาทุกชนิด แล้วไปทำอนาจารผู้อื่นจะถูกปรับเป็นเงิน 500 บาท ถ้าเสพ ต้ม ของมีเงินมาทุกชนิด แล้วไปข่มขืนผู้อื่นจะถูกปรับหรือวางเงินก่อน 500 บาท แล้วจึงพิจารณาต่อไป ถ้าเสพ ต้ม ของมีเงินมาทุกชนิด แล้วไปฆ่าผู้อื่นต้องถูกปรับก่อน 500 บาท แล้วให้ตกลงกันเอง หากตกลงไม่ได้ให้กรรมการหมู่บ้านเป็นผู้

ตัดสินค้าหัว และถ้าขาดใช้เงินในการรักษาพยาบาลทั้งหมดแล้วต้องจ่ายค่าทำขวัญ 2,000 บาท แล้วหักเงินสมทบหมู่บ้าน 1 ใน 4

- กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับยาเสพติดคือถ้าหาก เสพ ต้มของมีนเมาทุกชนิด แล้วมีปัญหาต้องวางเงินก่อนคนละ 500 บาท แล้วจึงพิจารณาต่อไปโดยแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานฯ การจัดระเบียบและกฎเกณฑ์ของชุมชนเพื่อป้องกันปัญหาเสพยาเสพติด คือผู้ใดเสพยาเสพติดต้องเข้ารับการรักษาตามกฎหมาย ผู้ที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย และถ้าเสพ ต้มของมีนเมาทุกชนิด แล้วไปทำอนาจาร ช่มชู้ ทำร้ายหรือฆ่าผู้อื่น ให้ส่งตัวดำเนินคดีตามกฎหมาย

3.4 การกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์

- กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับการลักทรัพย์ คือ ห้ามขโมยหรือรับซื้อของโจร ฝ่าฝืนปรับขั้นต่ำ 5,000 บาทและดำเนินตามกฎหมายหมู่บ้าน

- กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับการลักทรัพย์ คือหากก่อเหตุลักทรัพย์ผู้อื่น ทุกกรณี ปรับ 500 บาทและชดใช้ค่าเสียหายตามมูลค่าทรัพย์

- กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับการลักทรัพย์ คือลักเล็กขโมยน้อยลักไก่ 1 ตัว ปรับ 1,500 บาท หากขโมยของมีค่าแจ้งความดำเนินคดี

- กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับการลักทรัพย์ คือห้ามลักเล็กขโมยน้อยในหมู่บ้านและสาธารณสมบัติในชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 100 เท่าของราคาของที่ขโมยมา

- กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ มีกฎระเบียบเดิมของหมู่บ้านเกี่ยวกับการลักทรัพย์ คือหากมีการลักเล็กขโมยน้อย ผู้ก่อเหตุลักทรัพย์ ผู้กระทำความผิดจะถูกปรับเงินจำนวน 500 – 5,000 บาท/คน และคืนทรัพย์สินที่ขโมยมาทั้งหมดให้แก่เจ้าของเดิม ผู้รับซื้อของโจร ผู้กระทำความผิดจะถูกปรับเงินจำนวน 500 – 5,000 บาท/คน และคืนทรัพย์สินที่รับมาให้กับเจ้าของทั้งหมด

- กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน ไม่ได้มีการกำหนดกฎระเบียบสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์เอาไว้

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์แนวทางการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ เขตตำบลลาวี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงรายร่วมกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานฯ นั้น โดยเริ่มจากกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไประเบียบและกฎเกณฑ์ของชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนและประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของหลักกฎหมาย ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายซึ่งจะนำมาสู่การสร้างบรรทัดฐานเดียวกันของระเบียบและกฎเกณฑ์สำหรับกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์ และจะเป็นกลไกสำคัญที่ใช้จัดระเบียบสังคมในพื้นที่กรณีศึกษา ที่จะช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการลงโทษผู้กระทำความผิดในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการกำหนดบทลงโทษแตกต่างกัน ทั้งนี้ สามารถสรุปได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำ ประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วย ประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ โดยผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และ ปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท (พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 31) ซึ่งแม้ว่าจะมีการกำหนดบทลงโทษที่เบากว่าพระราชบัญญัติป่าสงวน

แห่งชาติ พ.ศ. 2507 แต่ก็เป็นการลงโทษและควบคุมไม่ให้คนในชุมชนกระทำความผิด ซึ่งแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานใหม่นี้ มีการกำหนดบทลงโทษที่หนักกว่าเดิม คือ กรณีการตัดไม้ทำลายป่าชุมชนของหมู่บ้าน หรือเขตป่าหวงห้าม หรือในเขตต้นน้ำ ฝ่าฝืนปรับ 7,000 – 10,000 บาทต่อคน แต่เดิมเป็นต้นว่ากลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน ได้กำหนดบทลงโทษกรณีที่มีการบุกรุกเขตป่าหวงห้าม หรือเขตป่าของชุมชน ปรับ 500 บาท ต่อการลักลอบตัดต้นไม้ 1 ต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า บทลงโทษดังกล่าวเป็นบทลงโทษที่ไม่มีความรุนแรง และไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อระเบียบกฎเกณฑ์ของชุมชน

ประเด็นที่สอง ความผิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา หากทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตของผู้อื่นนั้น จะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ รวมทั้งการทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสองแสนบาท (ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2560 มาตรา 297) ซึ่งแม้ว่าจะมีการกำหนดบทลงโทษที่เบากว่าประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559 แต่ก็เป็นการลงโทษและควบคุม เพื่อมิให้คนในชุมชนกระทำความผิดต่อชีวิต ร่างกาย ต่อกัน และจะต้องเสียค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ซึ่งอย่างไรก็ตามหากว่าการทำร้ายนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ก็ยังคงจำเป็นต้องดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ซึ่งแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานใหม่นี้ มีการกำหนดบทลงโทษที่หนักกว่าเดิม คือ เมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทหรือมีการทำร้ายร่างกายโดยไม่ใช้อาวุธ ผู้กระทำความผิดต้องถูกปรับเงินจำนวน 1,000 – 5,000 บาท/คน แต่เดิมกลุ่มชาติพันธุ์ลีซูได้กำหนดบทลงโทษในเหตุทะเลาะวิวาททั่วไป ผู้ลงมือกระทำเหตุก่อน ถูกปรับ 1,000 บาท ต่อคนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าบทลงโทษดังกล่าวนี้แม้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่เจตนารมณ์ที่แท้จริงของระเบียบและกฎเกณฑ์ของชุมชนนั้น เพื่อเป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตนเองให้เป็นคนดีของสังคม

ประเด็นที่สาม ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เมื่อพิจารณาถึงผู้ที่เสพยาเสพติดนั้น ได้ถูกมองว่าเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 25 โดยได้กำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดไม่เกิน 6 เดือนและสามารถขยายได้ไม่เกิน 3 ปี อย่างไรก็ตามหากผู้กระทำความผิดมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่าย ก็จะต้องถูกดำเนินคดีจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต (พระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 65) ซึ่งแม้ว่าจะมีการกำหนดบทลงโทษที่เบากว่าพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แต่ก็เป็น การป้องปรามและลงโทษสมาชิกของชุมชนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานใหม่นี้ มีการกำหนดบทลงโทษที่หนักกว่าเดิม คือ ผู้ที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย แต่เดิมดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนได้กำหนดบทลงโทษในการจำหน่ายสิ่งของผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติดทุกประเภทครั้งแรกจะเตือนให้เลิกกระทำเสีย หากไม่เลิกจะแจ้งความดำเนินคดีและไล่ออกจากหมู่บ้าน ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทลงโทษดังกล่าวเป็นบทลงโทษที่ไม่เด็ดขาด และเป็นเพียงมาตรการในการป้องปรามเท่านั้น

ประเด็นที่สี่ ความผิดฐานลักทรัพย์ เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา เมื่อมีการลักทรัพย์ของผู้อื่นจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334) ในกรณีที่เป็นสาธารณสมบัติของชุมชน โทษก็จะต้องหนักขึ้นไป โดยจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335) ซึ่งแม้ว่าจะมีการกำหนดบทลงโทษที่เบากว่าประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2559 ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ แต่ก็เพื่อควบคุมคนในชุมชนให้ไม่กระทำละเมิดต่อกัน ซึ่งแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานใหม่นี้ มีการกำหนดบทลงโทษที่หนักกว่าเดิม คือการก่อกองเหตุลักทรัพย์ของผู้อื่น หรือ

สาธารณสมบัติในชุมชน หรือรับซื้อของโจรในหมู่บ้านต้องชดใช้เป็นเงิน 2 เท่าของมูลค่าทรัพย์สิน และส่งตัวดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งแต่เดิมเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ลีซูหากก่อเหตุลักทรัพย์ผู้อื่นทุกกรณี ปรับ 500 บาทและชดใช้ค่าเสียหายตามมูลค่าทรัพย์สินเท่าที่นั้น ซึ่งบทลงโทษดังกล่าวไม่มีความรุนแรงเมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่กำหนดการขโมยหรือรับซื้อของโจร ฝ่าฝืนปรับขั้นต่ำ 5,000 บาทและดำเนินตามกฎหมายระเบียบหมู่บ้าน

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิจัย พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายในมีการยึดถือและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละกลุ่มมาเป็นกรอบแนวทางในการปกครอง บังคับคนในชุมชนให้ปฏิบัติตาม ซึ่งผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชน จะเป็นผู้พิจารณาบทลงโทษผู้กระทำความผิด โดยอิงอาศัยวิถีประเพณีที่ผ่านกระบวนการประชาคมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานเป็นสำคัญ ดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 12 ได้กำหนดในเรื่องสิทธิชุมชนมาตรา 66 ไว้ในการมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อความสงบสุข เป็นระเบียบของหมู่บ้าน โดยผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้จัดประชาคมหมู่บ้านขึ้น เพื่อออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่างและผ่านมติประชาคม พร้อมทั้งถือปฏิบัติ โดยยึดหลักวิถีประชาธิปไตย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kittisak (2007) ที่กล่าวไว้ว่า ความมุ่งหมายสำคัญของรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิชุมชนนั้น นอกจากจะเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่รวมกันเป็นชุมชน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนธรรมดา ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมแล้ว ยังมุ่งคุ้มครองและส่งเสริมการฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเคารพความหลากหลาย และคุ้มครองคุณค่าในการธำรงรักษารากฐานแห่งการดำรงชีพแบบพื้นบ้านตามปกติของประชาชนซึ่งอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและยั่งยืน นอกจากนี้ที่มีบทลงโทษทางกฎหมายแล้ว ทางหมู่บ้านยังออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน โดยใช้การบังคับทางสังคมด้วยโดยไม่ได้นำแนวทางกระบวนการของกฎหมายปัจจุบัน เพื่อนำมาปฏิบัติให้เกิดความเป็นธรรมและเท่าเทียม หรือนำมาปฏิบัติเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่ถูกต้อง

ทั้งนี้ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย กฎหมายครอบครัว ในเรื่องรูปแบบของการหมั้น การสมรส การหย่าร้าง การแบ่งสินสมรสและกฎหมายมรดก ซึ่งรูปแบบของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็มีความแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อ ศาสนา ธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น (Preecha, 2018 : 87) อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองเพิ่มมากขึ้น ได้รับการเรียนรู้ ได้รับข้อมูล มีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลภายนอกมากยิ่งขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ในเขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายก็ได้มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในเรื่องกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา โดยการประกอบพิธีการสมรสจากแต่เดิมที่เพียงแต่ประกอบพิธีตามศาสนาหรือความเชื่อเท่านั้น ได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นการจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย มีการหมั้นหมาย มีการมอบสินสอดของหมั้นให้กับฝ่ายหญิง มีการตกลงกันในเรื่องการแบ่งสินสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย มีการดำเนินขั้นตอนการหย่าร้างตามกฎหมายรวมทั้งมีการแบ่งมรดกตามกฎหมายเช่นกัน เนื่องจากได้รับการรับรองสิทธิตามกฎหมาย

หากพิจารณาถึงระเบียบชุมชนที่มีความสอดคล้อง กฎหมายในปัจจุบันเช่นกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนของการกฎหมายครอบครัว ทางผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1) การหมั้น ในเรื่องรูปแบบของการหมั้น ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้กำหนดไว้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับกฎหมายในปัจจุบันแม้ว่าจะไม่ได้มีการกำหนดในเรื่องของอายุของผู้ที่จะทำการสมรสหรือทำการหมั้นไว้ก็ตาม ที่กำหนดให้ชายและหญิงต้องมีอายุสิบเจ็ดปี (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2559, มาตรา 1435) รวมทั้งในเรื่องของการหมั้นที่จะต้องมีการส่งมอบของหมั้นหรือสินสอดให้กับฝ่ายหญิง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2559, มาตรา 1437)

2) การสมรส สำหรับรูปแบบของการสมรสของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นไม่ได้มีการกำหนดในเรื่องของอายุไว้ และไม่ได้กำหนดในเรื่องของการสมรสระหว่างญาติสืบสายโลหิตเอาไว้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2559, มาตรา 1450) แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีการจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2559, มาตรา 1458)

3) การหย่าร้าง สำหรับคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรส หากประสงค์ที่จะทำการหย่าร้างก็จะดำเนินการหย่าร้าง โดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย หรือโดยคำพิพากษาของศาลตามกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2559, มาตรา 1514)

4) การแบ่งสินสมรส กลุ่มชาติพันธุ์จะทำการตกลงในเรื่องสินสมรสไว้คนละครั้ง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2559, มาตรา 1533) หรือตามความเหมาะสมตามที่ตกลงกันไว้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2559, มาตรา 1532)

5) การแบ่งมรดก กลุ่มชาติพันธุ์จะแบ่งมรดกให้กับทายาทที่มีชีวิตอยู่ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2559, มาตรา 1599) และมีสิทธิได้รับ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2562, มาตรา 1629) สำหรับประเด็นความผิดทางอาญาก็ได้มีการกำหนดโทษปรับสำหรับผู้ทำการฝ่าฝืนกฎระเบียบของหมู่บ้าน และอาจมีการส่งตัวไปดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วนั้นเป็นความผิดที่มีความรุนแรง เช่น การยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด หรือเสพยาเสพติดซึ่งชาวบ้านทุกคนถือว่า เป็นเรื่องที่มีความรุนแรงอย่างยิ่งและจะต้องถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านต่อไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เนื่องจากมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกัน โดยปกติมนุษย์มักจะทำอะไรตามใจตัวเอง ดังนั้น สังคมจึงกำหนดกฎระเบียบแบบแผนขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้ประพฤติปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นในสังคม

สำหรับกฎหมายอาญา มีประเด็นปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มได้กำหนดโทษเอาไว้ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายอาญาดังนี้

1) การทะเลาะวิวาทในทางสาธารณหรือสาธารณสถาน หรือกระทำโดยประการอื่นใดให้เสียความสงบเรียบร้อยในทางสาธารณะ กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มได้กำหนดโทษปรับเอาไว้ (ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559, มาตรา 372)

2) การทำร้ายร่างกายให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มได้กำหนดโทษปรับเอาไว้ (ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 295)

3) การพกพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณโดยเปิดเผยหรือโดยไม่มีเหตุสมควร กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มได้กำหนดโทษปรับเอาไว้ (ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559, มาตรา 371)

4) การลักทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มได้กำหนดโทษปรับเอาไว้ (ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559, มาตรา 334)

5) การเสพและค้ายาเสพติด กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มได้กำหนดโทษปรับเอาไว้ (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, มาตรา 91)

6) การรुक้าป่าไม้ กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มได้กำหนดโทษ ซึ่งเขตป่าสงวนแห่งชาติห้ามครอบครองและทำประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว (พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507, มาตรา 14)

7) การปล่อยสัตว์ให้สัตว์นั้นเข้าในสวน ไร่ หรือนาของผู้อื่น ทำให้เกิดความเสียหาย กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มได้กำหนดโทษปรับเอาไว้ (ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559, มาตรา 395)

สำหรับแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานที่ได้จากการศึกษานั้นได้ลดความแตกต่างของการบังคับใช้ระเบียบและกฎเกณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ความผิดในเรื่องป่าไม้ การทะเลาะวิวาท ยาเสพติด และการลักทรัพย์ โดยพิจารณาจากพฤติกรรมหรือการกระทำความผิดที่มีการกระทำความผิดซ้ำของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ หรือลักษณะเหตุของความผิดที่คล้ายคลึงกันของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์แนวทางในการสร้างบรรทัดฐานในการลงโทษผู้กระทำความผิดของกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะที่ยืดหยุ่นมากกว่ากฎหมายอาญาทั้งสิ้น เนื่องด้วยการออกระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกัน ประกอบกับลักษณะของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ อยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เมื่อมีการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจึงมักจะจบลงด้วยการใช้ระเบียบและกฎเกณฑ์ของหมู่บ้านกลไกของผู้นำชุมชนมากกว่าที่จะปล่อยไปสู่การดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Supattra (1999) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งรวมถึงผูกพันซึ่งกันและกัน การร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคม ความสัมพันธ์เหล่านี้จะเป็นไปตามแบบอย่างขึ้นอยู่กับระเบียบ บรรทัดฐาน สถานภาพ และบทบาทของของบุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์กัน ซึ่งบุคคลจะมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า การจัดระเบียบชุมชนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลลาวี มีความแตกต่างกันทั้งสภาพบังคับ และบทลงโทษในการกระทำความผิด เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในปัจจุบัน ซึ่งการสร้างบรรทัดฐานร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์จะทำให้เกิดความเท่าเทียมในการลงโทษ อันนำไปสู่การควบคุมคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นข้อมูลและประเด็นทางการศึกษาดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายสามารถนำข้อมูลจากการศึกษาไปสร้างความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 7 กลุ่ม ซึ่งนำไปสู่การจัดระเบียบชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของหน่วยงาน

2) องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายสามารถรวมกฎระเบียบซึ่งได้จากการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการสร้างบรรทัดฐานในการจัดระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์มาขยายผล เพื่อนำออกเป็นข้อบังคับตำบล หรือเทศบัญญัติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับกฎระเบียบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์
- 2) ควรศึกษาแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจในการทางด้านกฎหมายปัจจุบันให้กับกลุ่มชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง

- Chaiya, J. (1997). Social adjustment of the Akha hill tribe People Pha Mee Village, Mae Sai District, Chiang Rai Province. Independent Study, Graduate School: Chiang Mai University. (In Thai)
- Chansong, S. (2015). Social Capital Development to Build Strong Communities. Master's thesis, Public Administration, Graduate School: Valaya Alongkorn Rajabhat University. (In Thai)
- Prokati, K. (2007). The Individuals Rights and community. Research report submitted to the Office of the Constitutional Court: Office of the Constitutional Court.
- Supap, S. (1999). Sociology . Bangkok, Thai wattanapanich Printing. (In Thai)
- Toryodwong, P. (1996). Conflict Management of Chiang Mai Rural Community. Master's thesis: Chiang Mai University.
- Upayokin, P, Praphatthong, P and Chondamrongkul, P. (2017). " Ethnic Diversity and Border Economic Development in Mae Sai District, Chiang Rai Province", Journal of Social Sciences, 47(1): 81-105. (In Thai)
- Watthanavanich, P. (1977). "Criminal Justice System: Concepts of Crime Control and Justice System", Journal of Law, 9(2) :152.
- Wongpradchaya, S. (2016). "Royal Speech and Peace, Business Community, Ethnic Groups in Thailand: The Case of the Muser Hill tribe Thai People, Tak Province", Journal of the Association of Researchers, 21(3): 13-17. (In Thai)

(In Thai)

- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2550). สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน. รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- จิราวรรณ ไชยยะ. (2540). การเปลี่ยนแปลงปรับตัวทางสังคมของชาวเขาเผ่าอาข่า หมู่บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโทบัณฑิตสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปทุมรัตน์ ต่อยอดวงศ์. (2539). การจัดการความขัดแย้งของชุมชนชนบทเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520). "ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม". วารสารนิติศาสตร์. 9(2): 152.
- ปรีชา อุบโยคิน พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง และภัทรา ชลดำรงกุล. (2560). "ความหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ กับการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย". วารสารสังคมศาสตร์ 47(1): 87-105.
- สิทธิเดช วงศ์ปรีชา. (2559). "พระราชดำรัสกับสันติวิธีธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: กรณีชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ จังหวัดตาก". วารสารสมาคมนักวิจัย 21(3): 13-17.

สุปราณี จันทร์ส่ง. (2558). การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ รัฐ
ประศาสนศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
สุพัตรา สุภาพ. (2542). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.